

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принцип індивідуального навчання є найважливішим і загально визнаним у педагогіці.

Нові орієнтації й цінності сучасної освіти обумовили необхідність розуміти учня як індивідуальну дійсність і як індивідуальну можливість.

Індивідуальним у людині називають те особливе, що вирізняє її з-поміж інших людей, а індивідуальністю – яскраво виражену сукупність ознак, властивих окремій людині, які закладені природою або набуті нею в індивідуальному досвіді. Особливими можуть бути інтелектуальні, вольові, моральні, соціальні та інші риси особистості. До індивідуальних особливостей відноситься своєрідність сприймання, мислення, пам'яті, уяви, інтересів, нахилів, здібностей тощо. Вона обумовлює процес засвоєння знань, формування всіх якостей особистості [3, с.305-306].

У філософській та психолого-педагогічній літературі зустрічається багато понять, які характеризують індивідуалізацію навчання. Зокрема, «індивід», «індивідуальність», «індивідуалізація», «індивідуальний підхід», «індивідуалізація навчання».

З філософського погляду, індивід – це визначення одиничної особи, окремої людини на відміну від колективу. Психологічні словники визначають поняття «індивід» як соціальну категорію, окрему людину, особу, ізольовано взяту зі спільноти.

Поняття «індивід» визначає людину як одиничного представника людського роду, незалежного і до природи, і до людського суспільства, що фіксується в таких поняттях, як «організм» і «особистість». Як індивід людина є природним носієм індивідуальності. Тому поняття «індивід» є висхідним моментом дослідження людської індивідуальності.

Індивідуалізація як принцип філософського пояснення буття бере початок від старогрецьких мислителів Левкіппа та Демокріта, з їх атомарного бачення існування всього живого. Всі видатні філософи минулого (Епікур, Лукрецій, Платон, Аристотель) розвивали поняття «індивідуалізація» від механічного, «предметного» характеру до набуття ним людської індивідуальності (Р.Декарт, Дж. Локк, Г.-В. Лейбніц, Г.-В.-Ф. Гегель). Але індивідуалізація не тотожна індивідуальності. Індивідуальність - це статичне, особливе в індивіді, сукупність тільки йому властивих особливостей, що робить людину, її особистість одиничним утіленням типового й загального. Індивідуалізація – це динамічне відображення закономірностей формування й розвитку особистості. Особистість завжди неповторна, а тому індивідуальна.

Індивідуалізація – це сукупність елементів, процесів, тенденцій, які утворюють особливу форму існуючих явищ об'єктивного світу, особливий рівень його буття; це відображення певних закономірностей існування матеріальної дійсності, що має онтологічне і гносеологічне значення. Сенс індивідуалізації – це єдність самореалізації й самовіддачі індивіда для себе і для навколишніх людей.

Індивідуальність – особливе в індивіді, сукупність тільки йому притаманних особливостей і якостей, що робить людину одиничним утіленням типового і загального. Отже, індивідуалізація – це процес розвитку й формування особистості, що спрямований на індивіда, його індивідуальність як об'єкт цього процесу.

Поняття «індивідуальний підхід» К. Платонов трактує, що це не тільки педагогічний принцип, «підхід до людини з урахуванням конкретних її індивідуальних особливостей та індивідуальності в цілому». В.М. Воронько тлумачить *індивідуальний підхід* як педагогічний

принцип, де повинні враховуватися індивідуальні особливості кожного учасника навчально-виховного процесу.

Глибоке знання індивідуальних особливостей необхідне для вирішення двох завдань, взаємопов'язаних між собою:

- 1) індивідуалізації – підтримки і розвитку одиничного, особливого, своєрідного як потенціалу особистості;
- 2) соціалізації – адаптації у соціальному середовищі і самореалізації особистості в ньому.

Індивідуалізація навчання - це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем (студентом) своїх сильних і слабких можливостей навчання, підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Індивідуалізація сприяє розвитку самосвідомості, самостійності й відповідальності.

Педагогічна підтримка полягає у спільному з учнем (студентом) визначенні його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), які заважають йому досягати позитивних результатів у навчанні (С.О. Газман). Підґрунтям педагогічної підтримки є взаємини рівноправності, рівноцінності, поваги й довір'я між учителем (викладачем) і учнем (студентом).

Індивідуалізація передбачає:

- 1) індивідуально-орієнтовану допомогу учням в усвідомленні власних потреб, інтересів, цілей навчання;
- 2) створення умов для вільної реалізації завданих природою здібностей і можливостей;
- 3) підтримку школяра у творчому само втіленні;
- 4) підтримку учня у рефлексії.

Отже, педагогічна підтримка використовується з метою допомоги учням у вирішенні проблем: діагностичної, пошукової, діяльної, рефлексивної. Звісно, вона не може замінити процес навчання – основний шлях одержання поколінням, що підростає, соціального досвіду, створюваного людством потягом тисячоліть. У цьому випадку здійснюється *індивідуальний підхід*, суть якого полягає в управлінні розвитком учня, що базується на глибокому знанні рис його особистості і умов життя. Педагогіка індивідуального підходу передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей школяра з метою забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості [3, с.305-306].

Розкриваючи поняття зазначені вище, у науково-педагогічній та методичній літературі спостерігається багато розбіжностей і різних трактувань.

У педагогічній енциклопедії поняття «індивідуалізація навчання» визначається «як організація навчального процесу, коли вибір засобів, заходів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності навчання». Цей термін розуміють як необов'язкове врахування відмінностей кожного учня і врахування особливостей окремих груп учнів, схожих за якимись якостями. Або ж індивідуалізацію трактують як засіб навчальної роботи з невстигаючими, або з учнями, які мають різні вади.

За В.М. Воронько, індивідуалізація навчання – це організація такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, за якої якнайповніше враховуються й використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистісної структури,

відбувається пошук засобів, які компенсували б наявні вади і сприяли формуванню індивідуальної особистості.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що індивідуалізація навчання – це більше педагогічний дидактичний принцип побудови системи відносин учня (студента) з учителем (викладачем) у процесі навчання.

У дослідженнях В. Крутецького, м. Ляховицького, С. Ніколаєва індивідуалізація навчання трактується як максимальне наближення процесу навчання до оптимальної моделі, коли кожен учень працює у зручному для нього темпі, манері, що відповідають його загальній підготовці, здібностям, обсягу оперативної пам'яті, рисам характеру та емоційному стану [2, с.40-41].

Близьким до поняття «індивідуалізація навчання» є поняття «індивідуалізоване навчання». Тобто навчання за суто індивідуальними програмами, змістом, формами, засобами, темпом, формами контролю й оцінювання. Воно може втілюватися в межах і на основі індивідуалізації навчання як системи відносин і передбачає: 1) всебічні знання учня (студента), його здібності та можливості; 2) наявність відповідним чином підготовлених учителів (викладачів); 3) наявність адаптованих (індивідуалізованих) курсів, програм; 4) добре налагоджену й розвинуту матеріально-технічну базу [1, с.9-17].

Індивідуалізація процесу навчання передбачає вибір такої стратегії, яка б максимально сприяла розвитку особистості. Педагог повинен шукати ті специфічні для кожного, несхожі, неповторні умови, які б впливали на формування визначальної риси характеру, на розвиток якостей особистості, життєвої активності [2].

Бібліографічні посилання

1. Володько В.М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз // Педагогіка і психологія. -1997.- №4. – с.9-17.
2. Долгова В. Індивідуалізоване навчання як стратегія / В. Долгова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2013. - №3. – с.40-41.
3. Мойсеюк Н.Є. Індивідуалізація і диференціація навчання / Н.Є. Мойсеюк // Педагогіка: Навч.посіб. – К., 2007, с.305-306.